

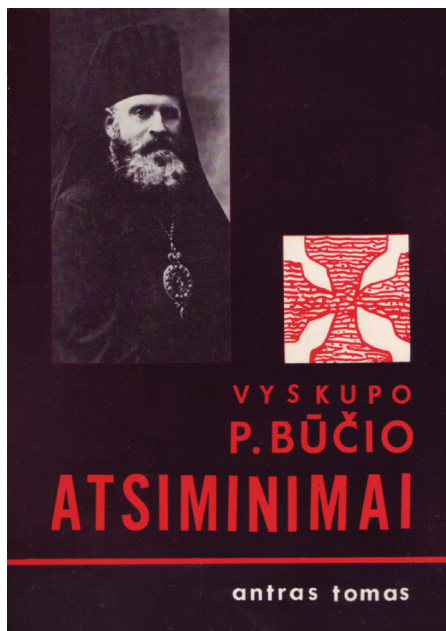
Pirmieji metai Seinų seminarijoje

Pranciškus Būčys

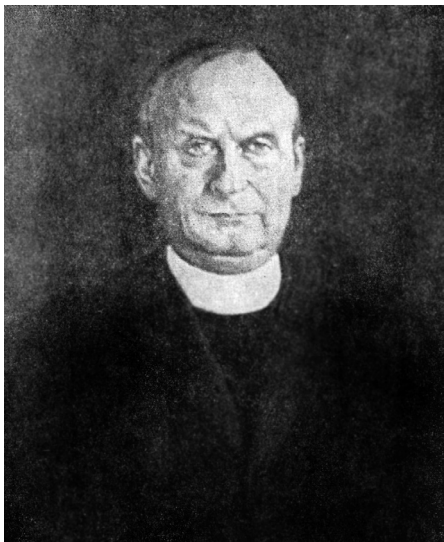
Klierikai, prieš prasidedant mokslui, turėjo atlikti trijų dienų rekolekcijas. Apie jas jau buvau girdėjęs, kad tai baisus dalykas. Bet pasirodė ne taip labai! Tiesa, reikėjo tylėti ištisą laiką, nuolat būti koplyčioje. Apmąstymus vedė kun. Juozas Antanavičius, žinoma, lenkiškai. Pats svarbiausias dalykas – reikėjo atlikti išpažintį iš viso gyvenimo. Tai buvo pats baisiausias uždavinys. Kai prisiminiau viską ir pasiruošiau atlikti, tai įsitikinau, kad mane turės išvaryti susyk. Baigdamas tą išpažintį pasakiau nuodėmklausiuui kun. Navickui: „Matau, jog į kunigus netinku ir gailiuosi išleidęs tėvą, nes dabar sunku bus išvažiuoti“. Nuodėmklausis pasakė, kad nereikia taip skubintis, kad reikia pabandyti. Bloguosius įpročius, žinoma, reikia pašalinti ir rūpintis, sutvarkius būdą, sąžiningai mokytis ir įsigyti kunigui reikalingų gerų įpročių. Taip ir likau. Po rekolekcijų leista mums, pirmamečiams, iš vakaro apsirengti su sutanomis ir ryto metu per mišias su visais klierikais priimti komuniją.

Po pietų visa seminarija išėjo pasivaikščioti į giraitę. Paskutinis pirmamečių sąrašė klierikas pirmo mano kurso buvo Dičpinigaitis. Jis turėjo pareigą nešti palantą ir sviedinį. Giraitėje vieni klierikai mušė palantą, kiti dainavo, dar kiti vaikštinėjo. Dar prieš temstant visi sugrįžo namo poromis, kaip buvo atėję. Po vakarienės buvo rekreacija. Susirinkę į įvairius kambarius grupėmis, klierikai dainavo, bet tik tai lietuviškai, nors šiaip seminarijoje viešpatavo lenkų kalba. Mūsų kurse buvo 15 asmenų. Tame skaičiuje trys lenkai, kiti – lietuviai.

Seminarijoje buvo patriotinis lietuvių būrelis, kuris, prieš man įstojant, jau buvo susidaręs ir įsikūręs lietuvišką knygynėlį. Lietuviškų knygų jame buvo nedaug, bet daugiau buvo lenkiškų ir rusiškų leidinių, kalbančių apie Lietuvą.

▲ Lietuviškos knygos klubo išleisti vyskupo Pranciškaus P. Būčio atsiminimai

▲ Dail. J. Šileikio tapytas kun. Pranciškaus Būčio, „Draugo“ redaktoriaus (1919-1920), būsimąjo vyskupo, portretas

Kudirka, ir Milukas buvo baigę po septynias klases gimnazijoje. Kudirka buvo ramaus ir tylaus būdo, labai naudingai veiklus. Milukas labiau rūpinosi lietuviybės reikalais, kaip teologijos mokslu. Jis garsiai kritikuodavo ir profesorius, ir šiaip visą tvarką.

Beveik iš pat pradžių Milukas ėmė viešpatauti ant manęs, nežinia dėl ko pramanydamas mane „Černizina“. Ką tai reiškia ir kodėl jis taip mane pramanė, turbūt amžinai liks paslaptis. Būdamas didesnis už mane jis kartais delnu braukdavo man nuo kaktos per nosį žemyn ir sakydavo: „Knapt!“ Aš nelabai džiaugdavausi tuo, bet nė nepykdavau. Jis užduodavo man daug įvairių dalykų. Bet tie dalykai būdavo naudingi, ir vienaip ar kitaip kilusieji iš idealistinių sumetimų, beveik visuomet sąryšyje su lietuviybe.

Tarp kitko, Milukas sielojosi tuo, kad seminarijoje siuvėjai buvo žydai. Jis dėjo pastangų, kad atsirastų lietuviai, jeigu neklystu – Petruškevičia. Iš to buvo naudos lietuviams klierikams ne vien tik ekonominės, kad žydų monopolis išnyko. Bet tas siuvėjas buvo patikimas Miluko agentas, kuris teisingai pasiūsdavo, kas reikėjo, iš Seinų į Tilžę, į „Varpo“ redakciją, ir iš Tilžės partraukdavo lietuviškų spaudinių. Į seminariją pareidavo 44 egz. „Varpo“. Ir Petruškevičia klierikų pinigais teisingai pristatydavo redakcijai.

Seminarijos lietuviams daug pagalbos sudarydavo gydytojas dr. Kaukas,

Tad lituanistikos knygynėlis! Lietuviškų knygų trūkumas buvo susidaręs dėl negalėjimo jų gauti. Knygynėlio spintutė buvo seminarijos kampe, pietvakarinio bokšto patalpoje, tarp tų skrynučių ir pintinėlių, kuriose klierikai laikydavo savo asmeninius daiktus.

Beveik visi lietuviai buvo tos kuopelės dalyviai. Jos įkūrėjas buvo, gerai nežinau, ar kun. Justinas Staugaitis, ar kun. Antanas Staniukynas, kuriedu buvo baigę seminariją prieš man įstojant į ją. Man esant pirmame kurse knygynėlį valdė ir tvarkė ketvirto kurso klierikas Feliksas Kudirka.

Bet veikliausias kuopelės žmogus buvo dzūkas Antanas Milukas, trečiojo kurso klierikas, labai veiklus žmogus. Ir

ypač tuo, kad pas jį ateidavo korespondencija, kurią buvo pavojinga leisti per seminarijos vadovybę. Tarpininkaujant dr. Kaukui susižinodavau su daktaru, kurio pavardę gal suklysiu sakydamas. Jis buvo Vilkaviškyje gydytojas.

Žiemos metu, kada išėjimas į giraitę tebūdavo tiktai vieną kartą savaitėje ir trumpam laikui, vakarinėse klierikų rekreacijose būdavo ne vien dainų (lietuviškų), bet ir referatų skaitymas. Juos gaminti turėjo visi iš eilės, bet, žinoma, ne visi išpildydavo; Milukas gana uoliai prižiūrėdavo visus ir išbardavo apsileidėlius.

Klieriko Būčio pirmieji lietuviški darbai

Aš savo uždavinius atlikdavau. Tokio susirinkimėlio dalyviai išklausę darėdavo savo pastabas. Vienas mano referatėlis buvo pripažintas, kad galima jį pasiūsti į Tilžę. Tąsyk šalia „Varpo“, skirto inteligentams, buvo pradėjęs eiti „Ūkininkas“, skirtas sodiečiams. Mano pasiūstasis straipsnelis ilgai gulėjo redakcijoje. Aš net nusimaniau, kad jau niekad nepasirodys spaudoje. Bet būdamas tėviškėje per atostogas gavau „Ūkininko“ 1891 metų Nr. 8, ir jame buvo mano straipsnelis atspausdintas. Buvau pasirašęs slapyvardžiu „Pulvis“. Kaip tas straipsnis vadinosi, neatsimenu. Pakišau tą straipsnį savo tėvui paskaityti. Jis nežinojo, kad tai mano darbas, ir nuoširdžiai ištarė savo nuomonę, kad „kvailys rašė“. Taip buvo įvertintas mano pirmgimis literatūroje vaikas.

Ilgainiui sumanyta nesitenkinti straipsnelių skaitymu, bet leisti rankraštinių laikraštuką. Pirmutinis pavadintas juokingu vardu: „Knapt“. Turbūt, dėl to, kad tą žodį tardavo Milukas, man braukdamas per nosį, ir man paskyrė pareigą redaguoti. Ilgainiui laikraštukas užaugo tiek, kad pripildydavo aštuonis laiškinės popieros puslapius. Išeidavo šeštadieniais ir pakeitė vardą į rimtesnį, pasivadindamas „Viltimi“ (jis buvo ranka rašomas). Buvo keletas klierikų, kurie perrašinėdavo straipsnius taip, kad juos lengva būtų skaityti. Uoliausias perrašinėtojas buvo klierikas Jonas Kudirkevičius (iš Vyšpinių kaimo). O gražiausiai rašydavo klierikas Vincas Dargis (iš Slibinų). Ilgainiui laikraštukas užaugo tiek, kad būdavo nebe aštuoni puslapiai, bet 6 lapai po 4 puslapius. Šeštadienyje laikraštukas buvo teikiamas penktojo kurso vyriausiam lietuviui, kuris turėdavo jį greitai perskaityti, įteikti artimiausiam savo draugui, įpareigojant jį taip, kad laikraštis per savaitę pereitų visų lietuvių rankas. Šeštadienio vakare grįždavo jis į redakciją (buvo tik vienas egz.). Vienas lapas to laikraštuko buvo atspausdintas Amerikoje. Iš to laikraštuko buvo susidariusi lyg knygutė, nes ištisų metų visi numeriai tapo įrišti į gana tvirtus luobus. Ta knygutė buvo saugojama. Von-

siackiui padarius kratą pas mane tėviškėje Gelgaudiškio klebonijos virėja Marijona Muškityraitė, bijodama, kad žandarai nerastų to laikraštuko klebonijoje, jį sudegino ir prisipažino mano dėdei klebonui. Jis tik nusijuokė ir jos nebarė.

Ketvirtieji metai seminarijoje

Ypač ketvirtame kurse aš pasijutau žmogiškai subrendęs. Pradėjau rimtai žiūrėti į savo gyvenimą. Ketvirtame kurse esant slaptoji lietuvių draugijėlė savo pirmininku išrinko penktametį Vincą Dargį iš Slibinų. Buvo du Dargiai ir abu Vincai. Šis, apie kurį kalbu, paskui tapo marijonu ir vėliau mirė Marijampolėje. Aš buvau išrinktas draugijėlėje vicepirmininku ir turėjau pagelbininką trečiojo kurso Petrą Bulvyčių. Draugijėlė veikė kaip ir pirma, ir buvo slapta. Kilo sumanymas ir buvo įvykdytas sudaryti lietuvių kalbos pamokas. Žinoma, slapta. Pamokas vesti teko man. Mano mokiniais užsirašė jaunesniųjų kursų klierikai; tarp kitko, mano brolis Andrius, Jurgis Narjauskas, Jeronimas Šidlauskas ir ke-liolika kitų, kurių pavardžių visų negaliu atsiminti. Pamokos vykdavo filosofijos kambaryje nuo 9 iki 10 val. vakare, kuomet seminarija oficialiai turėjo miegoti. Dabar neatsimenu, kokių pretekstu išgavau regenso Giedraičio leidimą neiti gulti devintą val. vakare. Lietuvių kalbos mokiniai darė tai be leidimo. O man to leidimo nereikėjo, nes aš norėjau budėti iki 10 val. vakaro. Lietuvių kalbos pamokos būdavo du kartus savaitėje, ir stebėtina, kad niekada nesusigriebdinom. Regensas viską sužinodavo ir visus nuo taisyklių nutolimus susekdavo, o šito nesugavo...

Spaudos darbas. Pirmoji pradžia

Mano spausdintieji smulkūs rašteliai pradėjo rodytis 1891 metais. Tai buvo smulkios žinėlės, kurias pasiūsdavau atostogų metu į lietuviškus laikraščius, išeinančius Tilžėje, būtent „Ūkininką“, „Apžvalgą“ ir „Šviesą“. Taip pat rašinėdavau ir į lenkišką savaitinį laikraštį „Przeгляд Katolicki“. Antanui Milukui redaguojant „Vienybę lietuvininkų“ siuntinėdavau ir jam trumpų pranešimų. Kadangi mudviem Seinų seminarijoje besant jis, pajuokdamas mane, vadindavo „Černizina“, tai aš tuo vardu pasirašiau vieną kitą korespondencijėlę jo redaguojamame laikraštyje, bet dažniau padėdavau tik vieną „ČZ“ (Amerikos laikraščiai tada dar tevartojo „Č“). Pirmutinis mano raštelis, kurį galima pavadinti straipsniu, tilpo „Ūkininko“ 1891 m. 8 numeryje. Esu sakęs apie savo darbuotę rankraštiniuose seminarijos laikraštėliuose.

„Draugo“ redagavimas

Tikru publicistu tapau 1917 m. vasario-liepos mėn. Kai tik pagijau po operacijos 1917 m. pradžioje, sutikau redaguoti dienraštį „Draugą“, kuris buvo netekęs redaktoriaus. Tąsyk gyvenau marijonų name, prie North Avenue, Šv. Mykolo parapijoje, ir Ashland gatvės tramvajum važinėdavau į „Draugo“ redakciją, buvusią Wood Street, ties Šv. Kryžiaus klebonija. Pietums įsidėdavau duonos su mėsa ar sūriu. Apyvakariais grįždavau į marijonų namą. Algos gaudavau 125 dol. į mėnesį. Šv. Kryžiaus klebonas kun. Aleksandras Skripka pasigailėjo manęs ir pakvietė valgyti pietų į kleboniją, į kurią iš redakcijos tebuvo tik keli žingsniai skersai gatvės.

Tas redaktoriaus pareigas ėjau iki 1917 m. liepos mėn., būtent iki Kunigų vienybės seimo, kuris tą metą įvyko Niagara Falls. Seime, kad ir gerame viešbutyje apsigyvenęs, užvalgiau nesveiko maisto ir apsirgau. Grįžęs į Chicago sirgdamas jau nebėjau redaktoriaus pareigų, bet atsisakymo priežastis buvo ne liga, o tiktai to dienraščio administracijos netvarka. Rugpiūčio 24 d., dar sirgdamas, apėmiau Sheboygan parapiją. Dienraščio reikalai nuolat ėjo blogyn, skolos augo, išlaidos buvo didesnės už pajamas. Redakcijos triobai pirkti užtrauktoji 10 000 dol. paskola nemažėjo. Bandyta padauginti vadinami šėrai, bet ir tas padėtis negelbėjo, nes pinigai išnyko ir skolos liko kaip buvusios. Pasaulinių kunigų kalbinamas arkivyskupas Jurgis Mundelein pasikvietė marijonų viršininką kun. Feliksą Kudirką ir jam pareiškė savo valią: marijonai turi paimti „Draugo“ redakciją, administraciją su visu turtu ir skolomis.

„Draugo“ leidėjai Marijonai

Pritaręs arkivyskupo pasiūlymui kun. Kudirka sukvietė marijonų posėdį, kuriame dalyvavo keturi kunigai: Kudirka, Vincas Kulikauskas, Julijonas Kazakas ir aš. Posėdyje pasirodė visiškai aiški padėtis. Vienintelis katalikų lietuvių dienraštis socialistų dienraščio akivaizdoje buvo skęstančio žmogaus padėtyje. Jam nuskendus bus neišvengiamai didelis skandalas, milžiniškas smūgis katalikybei ir didelė nauda laisvamanybei. Posėdyje dalyvavusieji visi vienaip matė padėtį, ir, reikiant išspręsti klausimą, buvo visas reikalas suformuluotas taip: katalikiškas dienraštis skęsta. Jeigu mes šoksime jį gelbėti, nežinia, ar patys drauge su juo nenusuksime. Balsuojant išėjo taip: du pasisakė „šokti“, du – „nešokti“. Už „šokimą“ buvo marijonų viršininkas kun. Kudirka, ir jo balsas nulėmė.

„Opozicija“ pirmiausia pareiškė reikalavimą, kad marijonai paimtų vie-

nam mėnesiui visą dienraščio atskaitomybę. Arkivyskupas ir lietuviai kunigai tam pritarė. Kun. Kazakas nuo ryto iki vakaro „Draugo“ administracijoje 1918 m. vasaros pabaigoje ištisą mėnesį vargo tvarkydamas sąskaitas. Po to išvada buvo aiški: dienraščio pajamos yra mažesnės už išlaidas.

Marijonai pridėjo tokių reikalavimų: 1) kad visi šerų savininkai kunigai atiduotų tuos šėrus marijonams. Faktinai tie šėrai jau neturėjo jokios piniginės vertės, nes skolos buvo didesnės už „Draugo“ turto vertę, o skolos jau reikėjo skubiai mokėti, nes grėsė teismas; 2) antras marijonų reikalavimas buvo, kad lietuviai kunigai paskolintų marijonams tiek pinigų, kiek reikia skubotoms skoloms mokėti. Arkivyskupijai skola nesiskaitė skubota.

Šėrus kunigai marijonams dovanojo. Nominalinė tų šerų vertė buvo apie 22 000 dol., bet tikrumoje kiekvienas šėras būtų turėjęs atmokėti skolos daugiau už savo nominalinę vertę. Paskolos kai kurie kunigai davė, bet toli gražu ne tiek, kiek reikėjo skubotoms skoloms apmokėti. Jos buvo didžiumoje apmokėtos depozitais, kuriuos turėjo marijonų viršininkas iš žmonių, nes žmonės labai pasitikėjo juo ir pas jį pasidėdavo savo santaupas. Trys kunigai stojo į redakcijos ir administracijos darbą dėl to, kad jie buvo marijonai ir jiems pradžioje algų niekas nemokėjo. Tik atskaitomybėje buvo užrašoma, kad dienraštis tokiam ir tokiam kunigui kaltas tiek ir tiek. Drauge su kunigais į dienraščio darbą, spaustuve ir ekspediciją stojo keli marijonai broliai. Ir jie vietoj algų už darbą gaudavo skolraštį, kurį atiduodavo savo viršininkui. Nors „Draugas“ paskendo skolose, bet tos skolos buvo marijonams ir arkivyskupijai.

Prieš paimant „Draugo“ redakciją ir administraciją pasaulinių kunigų vadovybė buvo sakiusi, kad arkivyskupas žadaš dovanoti dienraščio skolą kurijai, bet dabar, keliems mėnesiams praėjus nuo redakcijos ir administracijos pasikeitimo, kuris įvyko 1918 m. lapkričio mėn., arkivyskupas pareiškė, kad reikia sumokėti ir skolą, ir nemokėtus nuošimčius – viso labo 11 500 dol. Marijonams teko sumokėti. Bet ilgainiui marijonams, kurie dirbo redakcijoje ir administracijoje, imta mokėti algos čekiais, o ne skolraščiais. Praėjus daugiau kaip metams žmonėse kilo gandų, kad marijonai turį atiduoti šėrus tiems, iš kurių gavę (jie buvo padovanoję). Tačiau marijonai nepaklausė to reikalavimo. Turėdami visus šėrus savo rankose marijonai patys nusprendavo, kas ir kaip reikia daryti, dėl to nuomonių skirtumo nebuvo ir negamindavo betvarkės, kuri buvo bepražudanti laikraštį. Tačiau oficialiai ir dabar ne marijonai yra „Draugo“ savininkai, o Lietuvos katalikų spaudos draugija.

„Draugo“ redaktorium išbuvau nuo 1918 m. lapkričio mėn. iki 1921 m. birželio pabaigos. Be manęs redakcijoje dirbo kun. Pranciškus Serafinas, marijonas, ir du

pasauliečiai vyrai: Tumasonis – Brandukas ir Gineitis, knygos „Amerikos Lietuviai“ autorius. Tumasonis dirbo iki savo gyvenimo pabaigos. Gineitis po kiek laiko pasitraukė ir jo vieton stėjo Ignas Sakalauskas (Sakalas), kuris ilgą laiką išbuvo „Draugo“ redakcijoje.

Mano redagavimo metu Chicagoje ėjo trys lietuvių dienraščiai: socialistų „Naujienos“, Pijaus Grigaičio redaguojamos, tautininkų „Lietuva“, Broniaus Balučio redaguojama, na, ir katalikų „Draugas“. Buvo įsigalėjęs įprotis tiems trims dienraščiams nuolat ginčytis tarp savęs. Man tas įprotis nepatiko. Kartais atsakydavau ir aš, bet didžiumą priekaištų ir puolimų nutylėdavau. Man atrodė kenksminga laiko sugaištis pačiam skaityti ginčus, juose dalyvauti ir ginčiais atimti skaitytojų laiką.

Beredaguojant „Draugą“ pašlijo „Lietuvos“ padėtis. Dr. K. Drangelis (dentistas), apimdamas „Lietuvos“ redagavimą, žadėjo nustelbti savo laikraščio konkurentus. Bet „Lietuvos“ finansai taip greitai išdžiūvo, kad neturėjo net popierio dienraščiui spausdinti. Teko kreiptis į „Draugą“, kurio administraciją tuomet vedė kun. Kulikauskas; jis paskolino popierio savo konkurentui. Bet pritrūko ir kitų reikmenų, ir dienraštis paliovė ėjęs.

Dirbdamas „Draugo“ redakcijoje gyvenau Šv. Kazimiero seserų centrinio namo kapelianiijoje ir ėjau seserų kapeliono pareigas. Atstumas kapelianiijos nuo redakcijos buvo didokas. Vieną dieną sustreikavo tramvajai ir teko pusantrios valandos eiti pėksčiam į redakciją ir atgal. Pagerėjus dienraščio finansams sutarta parduoti namą prie Wood Street ir pirkti Bagdžiūno banko triobą šalia Aušros Vartų bažnyčios, 2334 So. Oakley Ave. Ten 1920 m. buvo perkelta spaustuvė ir redakcija.

Parvažiavęs į Lietuvą 1921 m. trumpą laiką redagavau katalikų dienraštį „Laisvę“. Amerikoje „Drauge“ rašiau „de omnibus rebus et quibusdam aliis“ (apie viską). Savo straipsnių iškarpas buvau surinkęs Amerikoje, bet jos ten kažkur ir paliko.

Kol nebuvau redaktorium, tai kiekvieną savo straipsnį „Šaltinyje“, „Vadove“ ar kitur parašęs peržiūrėdavau, taisydavau, kelis kartus iš naujo parašydavau, bet kai tapau redaktorium, tai jau įgijau įprotį rašyti skubotai ir apgraibomis. Aš sakydavau, kad profesoriaus profesija yra panaši į karčiamninko: nors ir sunkiai, bet gali būti vykdoma be nuodėmės, nes reikia dažnai teigti tokius dalykus, kurių pats nesi ištyręs, o tik kitų pasakymu pasitiki. O dienraščio redaktoriaus profesiją visiškai neįmanoma sąžiningai atlikti, nes reikia skelbti dalykus, kurie pasipainioja pripuolamai, net nepradėjus tirti – tiesa ar netiesa. Po savo straipsniais „Drauge“ nepasirašinėdavau.

**Iš knygos „Vyskupo P. Būčio atsiminimai“, 2 t.,
Lietuviškos knygos klubas, Chicago, 1961**